

ANDIJON VA TERMIZDA ODDIY HUSNBUZARNING YOSH VA JINSIY TAQSIMOTI TAHLILI**Tog‘ayev Axror Turaqulovich, Abdullayev Farrux Abdullayevich****Toshkent davlat tibbiyot universiteti Termiz filiali, Termiz, O‘zbekiston**

Dolzarbliqi. Oddiy husnbuzar (*Acne vulgaris*) — o‘smirlik va yosh davrida keng tarqalgan surunkali yallig‘lanishli dermatoz bo‘lib, yog‘ bezlar faoliyatining oshishi, follikulyar giperkeratoz, *Propionibacterium acnes* kolonizatsiyasi hamda gormonal o‘zgarishlar bilan bog‘liq. Dunyoda bu kasallik 12–25 yosh oralig‘idagi aholining 80–90 foizigacha bo‘lgan qismini hayotining muayyan bosqichida zararlaydi. O‘zbekiston sharoitida, ayniqsa Andijon va Termiz singari iqlim jihatdan farq qiluvchi hududlarda, oddiy husnbuzarning uchrash chastotasi, klinik shakllari va jinsiy taqsimotida farqlar mavjud. Andijon viloyatining nam kontinental iqlimi terining yog‘ bezlari sekretsiyasiga boshqa yo‘sinda ta’sir etsa, Termizdagi issiq va quruq iqlim yog‘ ishlab chiqarilishini kuchaytiradi hamda yallig‘lanish jarayonlarini og‘irlashtiradi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi — Andijon va Termiz shaharlarida oddiy husnbuzarning yosh va jinsiy taqsimotini aniqlash hamda iqlimiy omillar bilan bog‘liqligini tahlil qilishdir.

Materiallar va usullar. Tadqiqot 2023–2024-yillar davomida Andijon viloyat dermatovenerologiya dispanseri hamda Surxondaryo Termiz Andijon viloyat dermatovenerologiya dispanserida olib borildi. Umumiy hisobda 486 nafar bemor kuzatildi: 252 nafar Andijondan va 234 nafar Termizdan. Ishtirokchilarning yoshi 12 dan 35 yoshgacha bo‘lib, ularning 55 foizi ayollar, 45 foizi erkaklardir. Tashxis qo‘yishda klinik mezonlar asosida aknening yengil, o‘rta va og‘ir shakllari aniqlanib, Global Acne Grading System (GAGS) bo‘yicha baholandi. Har bir bemor uchun anamnez, gormonal fon, kosmetik vositalardan foydalanish darajasi va iqlimiy yashash sharoitlari inobatga olindi. Statistik tahlil SPSS 26.0 dasturi yordamida amalga oshirildi, o‘rtacha qiymatlar $\pm SD$ tarzida ifodalandi, ishonch darajasi $p < 0.05$ deb qabul qilindi.

Natijalar. Tahlil natijalariga ko‘ra, *acne vulgaris* eng ko‘p 17–21 yosh oralig‘ida uchradi. Bu yoshda gormonal faoliyatning keskin ortishi, testosteron sekretsiyasining kuchayishi va yog‘ bezlarining gipersekresiyasi asosiy etiologik omillar sifatida baholandi. O‘smirlar orasida, ayniqsa Termiz shahrida, issiq iqlim fonida husnbuzarning pustulyoz va nodulyar shakllari ustunlik qildi. Jinsiy taqsimot bo‘yicha ayollarda kasallik uchrash chastotasi yuqori (taxminan 55%), ammo erkaklarda og‘irroq klinik shakllar (nodulyar-pustulyoz akne) ko‘proq qayd etildi. Ayollar orasida akne asosan gormonal sikl, kosmetik vositalar ta’siri va

stress bilan bog‘liq bo‘lsa, erkaklarda androgen sekretsiyasi yuqoriligi bilan izohlandi. Andijon shahrida akne ko‘pincha yengil va o‘rta darajadagi komedonli shakllarda kuzatildi, bu namlikning yuqoriligi va poralarning tiqilib qolishi bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin. Termizda esa yog‘ bezlarining faoliyati yuqori bo‘lib, yallig‘lanishli pustulyoz shakllar nisbatan ustunlik qildi.

Muhokama. Natijalar hududlar o‘rtasidagi sezilarli epidemiologik farqlarni ko‘rsatdi.

Andijonda nam kontinental iqlim sharoitida poralarning yopilishi va yog‘ning sekin ajralishi tufayli ko‘proq komedonli shakllar uchrasa, Termizda yuqori harorat va quyosh radiatsiyasi yog‘ bezlarining gipersekresiyasiga sabab bo‘lgan, bu esa pustulyoz shakllarning ko‘payishiga olib kelgan. Jinsiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, ayollar orasida oddiy husnbuzar uchrash chastotasi yuqori bo‘lishiga qaramay, erkaklarda yallig‘lanish jarayonlari kuchliroq kechgan. Bu holat testosteron va digidrottestosteron miqdorining yuqoriligi bilan bog‘liq. Yosh omili esa kasallikning rivojlanishidagi asosiy aniqlovchi omil bo‘lib qolmoqda: o‘smirlik davrida yog‘ ishlab chiqarish 2–3 baravar ortadi. Ushbu natijalar mintaqaviy iqlim, gormonal va gigienik omillarni inobatga olgan holda differensial yondashuv zarurligini ko‘rsatadi. Har bir hudud uchun profilaktika strategiyasi mahalliy iqlim sharoitiga mos bo‘lishi kerak.

Xulosa. Oddiy husnbuzar eng ko‘p 17–21 yosh oralig‘idagi yoshlar orasida uchraydi, bu gormonal faollik davriga to‘g‘ri keladi. Ayollar orasida uchrash chastotasi yuqori, erkaklarda esa og‘ir klinik shakllar ustunlik qiladi. Termizning issiq va quruq iqlimi acne vulgarisning yallig‘lanishli shakllariga moyillikni oshiradi, Andijonning nam iqlimi esa komedonli shakllarning ustunligiga olib keladi. Mintaqaviy farqlarni hisobga olgan dermatologik yondashuv va profilaktika dasturlarini ishlab chiqish zarur.